

Contact:

rasmus.klocker.larsen@sei.org

annette.lof@sei.org

johanna.westeson@sei.org

Visit us:

sei.org

@SEIresearch

@SEIclimate

Svenska kyrkans utredning Kyrkan och skogen: Ansvar, hopp och handling

Diarienummer KS 2024-1496

REMISSVAR från Stockholm Environment Institute, SEI

25 februari 2025

1. Inledning

Stockholm Environment Institute (SEI) tackar för möjligheten att inge ett remissvar på Svenska kyrkans skogsutredning (fortsättningsvis: utredningen).

SEI är ett internationellt, icke vinstdrivande forskningsinstitut som bedriver arbete i frågor som rör miljö och utveckling. SEI stöttar partners i olika delar av världen genom banbrytande forskning, kunskap och kapacitetsstärkning för att de ska vara bättre rustade för att möta utmaningar i dessa fält. Hög forskningskvalitet och integritet, liksom partnerskap och samarbete med lokala aktörer, är centrala aspekter i SEI:s arbete, vilket borgar för långsiktigt hållbara förändringar. SEI knyter samman forskning med policy och praktik i områden som rör klimatförändringar, naturresurser, vatten, luft, och hälsa, och adresserar frågor om styrning, innovation, finansiering, fattigdom, jämställdhet och social

rättvisa. Institutets huvudkontor ligger i Stockholm och det har branschkontor i Afrika, Latinamerika, Asien, USA och Europa.¹

SEI:s Rights & Equity Team har tagit fram remissvaret och fokuserar på de delar av utredningen som berör Svenska kyrkans skogsförvaltning i Sápmi, med ett särskilt fokus på rättighets- och rättviseperspektiv som utgör vårt expertisområde. Vi läser utredningen mot bakgrund av försoningsprocessen mellan Svenska kyrkan (fortsättningsvis: kyrkan) och det samiska folket, och specifikt de åtta åtaganden som kyrkan gjort kopplade till ursikten till samerna. Särskilt viktigt att nämna är det femte åtagandet, som handlar om att öka kunskapen om och respekten för urfolksrättens principer inom kyrkan och samhället. Kyrkan ska, enligt det åtagandet, ”sträva efter att respektera urfolksrättens principer i sin verksamhet”, vilket omfattar kyrkans markförvaltning i Sápmi.² Samtliga stift har ställt sig bakom åtagandena.

2. Sammanfattning

Baserat på vår forskning tillstyrker och/eller ger SEI synpunkter på de förslag som ligger inom ramen för forskargruppens kompetensområden. Övriga förslag lämnar SEI utan beaktande. SEI:s ståndpunkter kan sammanfattas enligt följande:

- SEI *tillstyrker* att hänsyn tas till samtliga hållbarhetsdimensioner: ekologisk, social, andlig och ekonomisk hållbarhet (12.2.2).
- SEI *tillstyrker* att skyddet av biologisk mångfald stärks (12.2.3).
- SEI *tillstyrker* att FPIC införs i kyrkoordningen (12.2.8).
- SEI *uppmannar* kyrkan att höja ambitionsnivån så att skogsbruket på samisk mark bidrar till att *förbättra* renskötelsens förutsättningar (12.2.8).
- SEI *tillstyrker* ambitionen att ta i beaktande kumulativa effekter av annan markanvändning som påverkar renskötelsens förutsättningar, vilket även innebär att

¹ Se mer information om SEI här: <https://www.sei.org/> samt [Rights and equity | SEI](#).

² <https://www.svenskakyrkan.se/svenska-kyrkans-ataganden-kopplade-till-ursikten-till-det-samiska-folket>.

de kvantitativa målen för skogsbruket bör underordnas lokala förutsättningar utifrån samebyarnas behov och situation i enlighet med FPIC-principen (12.2.8, 12.3.1, 12.3.2, 12.3.3, 12.3.4).

- SEI *tillstyrker* att avtal ska kunna slutas med samiska organisationer utanför samebyarna för uttag av slöjdmaterial ur skogen, samt uppmanar kyrkan att också utreda ytterligare möjligheter till avtalslösningar med samiska rättighetsbärare – som en mekanism att anpassa de lokala hänsynen (12.4).
- SEI *tillstyrker* att samebyar ska ges möjlighet till ersättning vid samråd, samt understryker att detta inte är tillräckligt eftersom även andra resurser kan behöva tillgängliggöras så att parterna är likvärdiga enligt FPIC-principen (12.4).

3. SEI:s synpunkter

3.1. Holistisk hållbarhetssyn

Utredningen utmärker sig med en bred syn på landskap som komplexa och överlappande socio-ekologiska strukturer, där många värden och behov ska samsas. Detta står i kontrast till den gängse skogsförvaltningen som i dag domineras av ensidiga produktionsorienterade perspektiv.³ Utredningen har som uttalad ambition att lägga om skogsbruket så att fler dimensioner av hållbarhet framöver ska tas i beaktande. Detta överensstämmer med forskning som visar att rättvise- och rättighetsfrågor kommer att aktualiseras alltmer när trycket på skogen och de svenska markerna ökar i takt med att klimatförändringarna accelererar, liksom behovet av grön omställning. Om kyrkomötet antar utredningens ambition och specifika förslag, har kyrkan bättre förutsättningar att

³ Harnesk, D., 2022. The decreasing availability of reindeer forage in boreal forests during snow cover periods: A Sámi pastoral landscape perspective in Sweden. *Ambio* 51, 2508–2523.

<https://doi.org/10.1007/s13280-022-01752-w>; Fischer, K., Stenius, T., Holmgren, S., 2020. Swedish forests in the bioeconomy: stories from the national forest program. *Society & Natural Resources* 33, 896–913, Löf, A.,

Kløcker Larsen, R., Fahlin, F., 2025. Can conflict be planned away? A critical assessment of participatory land use planning in Swedish forest governance. *Arctic Review on Law and Politics* 16, 31–57.

<https://doi.org/10.23865/arctic.v16.6298>.

förebygga konflikter snarare än att tvingas hantera ett alltmer infekterat och svårnavigerat konfliktlandskap.⁴

3.2. Vikten av ett rättighetsperspektiv

SEI noterar att utredningen slår fast att kyrkan är en skyldighetsbärare i förhållande till efterlevnaden av mänskliga rättigheter. Det samiska folket och dess näringar har historiskt varit, och är än idag, beroende av marken för sin överlevnad och sedvanerättsliga samiska markförvaltningssystem existerade långt innan den svenska staten hävdade kontroll över markerna i norr.⁵ Renskötelsen spelar en central roll i den samiska kulturen och åtnjuter tydligt rättsligt skydd, både enligt den internationella urfolksrätten och svensk lag.⁶ Renskötarnas relation till marken är således långt mer djupgående och komplex än att enbart utgöra ett ekonomiskt intresse. Ändå tenderar renskötare i svensk skogsförvaltning att reduceras till ett ”intresse” (engelska: *stakeholder*) snarare än att erkännas som rättighetsbärare.⁷ Här utgör utredningen ett trendbrott, vilket öppnar för rättighetsbaserade dialoger med potential att bättre hantera konflikterna mellan konkurrerande markanvändare i svenska skogar.⁸

⁴ Raitio, K., Löf, A., 2023. Rättighetsbaserad dialog – nödvändig del i en rättvis grön omställning. URL <https://www.slu.se/site/mistra-ec/blog-posts/rights-based-land-use-dialogues>; Lindahl, K.B., Sténs, A., Sandström, C., Johansson, J., Lidskog, R., Ranius, T., Roberge, J.-M., 2017. The Swedish forestry model: More of everything? *Forest Policy and Economics* 77, 44–55. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2015.10.012>.

⁵ Allard, C., 2011. The Nordic countries' law on Sámi territorial rights. *Arctic Review* 2.

<https://doi.org/10.23865/arctic.v2.21>; Larsson, J., Päiviö Sjaunja, E.-L., 2022. Self-governance and Sami communities: Transitions in early modern natural resource management. Springer Nature, Cham.

⁶ Allard C. 2015., Renskötelsrätt i nordisk belysning, Göteborg: Makadam; Brännström, M. 2017, Skogsbruk och renskötelse på samma mark: En rättsvetenskaplig studie av äganderätten och renskötelsrätten (Avhandling). Umeå universitet.

⁷ Se t ex Sarkki, S., Heikkinen, H.I., Löf, A., 2021. Reindeer Herders as Stakeholders or Rights-Holders? Introducing a Social Equity-Based Conceptualization Relevant for Indigenous and Local Communities, in: Nord, D.C. (Ed.), *Nordic Perspectives on the Responsible Development of the Arctic: Pathways to Action*. Springer International Publishing, Cham, pp. 271–292 https://doi.org/10.1007/978-3-030-52324-4_13; Löf, A., Raitio, K., Forbes, B.C., Labba, K., Landauer, M., Risvoll, C., Sarkki, S., 2022. Unpacking reindeer husbandry governance in Sweden, Norway and Finland: A political discursive perspective, in: *Reindeer Husbandry and Global Environmental Change*. Routledge, Abingdon, pp. 150–172.

⁸ Se här även: Raitio, K., Löf, A., 2023. Rättighetsbaserad dialog – nödvändig del i en rättvis grön omställning. URL <https://www.slu.se/site/mistra-ec/blog-posts/rights-based-land-use-dialogues>.

3.3. Kyrkan som föregångare inom hållbar skogsförvaltning

Det finns ett avsevärt glapp mellan det internationella rättighetsramverket och hållbarhetsnormerna, å ena sidan, och svensk skogslagstiftning, å andra sidan.⁹ Givet denna diskrepans skulle kyrkan, som den femte största skogsförvaltaren i Sverige, genom utredningens förslag kunna axla en roll som föregångare inom hållbar skogsförvaltning vad gäller efterlevnaden av de internationella målsättningarna för hållbarhet, biodiversitet och urfolksrätt. Forskning har visat att ett sådant proaktivt agerande kan bidra till att främja omställningen mot mer hållbara och mångdimensionella relationer mellan människa och miljö.¹⁰ Detta dels direkt genom mer hållbara egna socio-ekologiska beslut, dels indirekt genom att öppna ett vidare handlingsfönster för andra aktörer; i detta fall, den svenska skogsbrukssektorn samt det svenska samhället i stort.

Utredningens förslag bör här läsas mot bakgrund av behovet av sammanhängande betesmarker och förutsättningar för betesro för renen. Forskningen har länge visat hur fragmenteringen av skogslandskapen är ett stort hot mot renskötselns bevarande och framtid.¹¹ Den samiska renskötselns traditionella respons på svåra väderförhållanden är en flexibel användning av och tillgång till olika typer av marker. Sådan flexibel markanvändning försvåras kraftigt i ett fragmenterat landskap.¹² Genom proaktiv

⁹ Brännström, M. 2017, Skogsbruk och renskötsel på samma mark: En rättsvetenskaplig studie av äganderätten och renskötselrätten (Avhandling). Umeå universitet, Allard, C., 2022. Sami Land Rights: Recent Developments in Swedish Case Law. *European Yearbook of Minority Issues Online* 19, 221–238. https://doi.org/10.1163/22116117_011.

¹⁰ För vikten av sådana innovationer, se t ex: Kløcker Larsen, R. & Raitio, K. 2022. Protected Areas and Indigenous Rights in Sápmi: An Agonistic Reading of Conflict and Collaboration in Land Use Planning, *Journal of Environmental Policy and Planning* 25(3), <https://doi.org/10.1080/1523908X.2022.2137483>.

¹¹ Harnesk, D., 2022. The decreasing availability of reindeer forage in boreal forests during snow cover periods: A Sámi pastoral landscape perspective in Sweden. *Ambio* 51, 2508–2523. <https://doi.org/10.1007/s13280-022-01752-w>;

Horstkotte, T., Holand, Ø., Kumpula, J., Moen, J., 2022. Reindeer husbandry and global environmental change: pastoralism in Fennoscandia. Routledge, Abingdon.

¹² Löf, A., Sandström, P., Baer, K., Stinnerbom, M., Sandström, C., 2012. Renskötsel och klimatförändring: Risker, sårbarhet och anpassningsmöjligheter i Vilhelmina norra sameby. Umeå universitet; Österlin, C., Raitio, K., 2020. Fragmented landscapes and planscapes—The double pressure of increasing natural resource exploitation on Indigenous Sámi lands in northern Sweden. *Resources* 9, 104, Rasmus, S., Horstkotte, T., Turunen, M., Landauer, M., Löf, A., Lehtonen, I., Rosqvist, G., Holand, Ø., 2022. Reindeer husbandry and climate change: Challenges for adaptation, in: *Reindeer Husbandry and Global Environmental Change*. Routledge, Abingdon, pp. 99–117.

samordning med andra skogsägare har kyrkan möjlighet att agera för sammanhållna marker och bättre betesförutsättningar ur ett landskapsperspektiv. Detta skulle öka anpassningsutrymmet och bidra till mobilitet för både renar och renskötare i markerna.

3.4. FPIC som ledande princip för skoglig förvaltning på renbetesland

Den svenska FSC-certifieringen har fått återkommande kritik för bristande överensstämmelse med urfolksprincipen om rätt till samtycke och, i synnerhet, samers möjlighet att återkalla eller undanhålla samtycke.¹³ Utredningens förslag att införa principen om fritt, informerat och på förhand givet samtycke (FPIC) i kyrkoordningen skulle här kunna bidra till att kyrkans skogsförvaltning överensstämmer bättre med urfolksrätten och de åtaganden kyrkan gjort kopplade till ursäkten till det samiska folket.¹⁴

Utredningen skriver att syftet med dialogen med berörda rättighetshavare är att skogsförvaltningen ska utformas ”så att inte renskötelsns förutsättningar försämras”.¹⁵ Med beaktande av den trängda situation renskötelsen redan i dag befinner sig i där marker successivt fragmenterats och betesförutsättningar försämrats stort över tid, vore det i enlighet med befintlig kunskap inom forskningen om kyrkan istället inför en skrivning om att skogsbruket på samisk mark ska syfta till att *förbättra* renskötelsns förutsättningar.¹⁶

Forskning har visat att det finns stora behov av att systematiskt och kontinuerligt stärka kompetensen om urfolksrättsliga frågor och renskötelsen bland både statliga och privata

¹³ Johansson, J., 2013. Constructing and contesting the legitimacy of private forest governance: The case of forest certification in Sweden (Avhandling). Umeå University, Umeå; McDermott, C.L., Elbakidze, M., Teitelbaum, S., Tysiachniouk, M., 2023. Forest Certification in Boreal Forests: Current Developments and Future Directions, in: Girona, M.M., Morin, H., Gauthier, S., Bergeron, Y. (Eds.), *Boreal Forests in the Face of Climate Change: Sustainable Management*. Springer International Publishing, Cham, pp. 533–553. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15988-6_21.

¹⁴ Allard C. 2015., *Renskötelsrätt i nordisk belysning*, Göteborg: Makadam; Brännström, M. 2017, *Skogsbruk och renskötelse på samma mark: En rättsvetenskaplig studie av äganderätten och renskötelsrätten* (Avhandling). Umeå universitet.

¹⁵ Utredningen sid. 325.

¹⁶ See Stoessel, M., Moen, J., Lindborg, R., 2022. Mapping cumulative pressures on the grazing lands of northern Fennoscandia. *Scientific Reports* 12, 16044; Fohringer, C., Rosqvist, G., Inga, N., & Singh, N. J. (2021). Reindeer husbandry in peril? —How extractive industries exert multiple pressures on an Arctic pastoral ecosystem. *People and Nature*, 3, 872–886.

aktörer.¹⁷ Även om det, vad vi vet, saknas specifik forskning kring just kompetensfrågan inom kyrkan finns det ingen grund att tro att detta inte också gäller där. I ljuset av detta kan det finnas behov för kyrkan att införliva urfolksrättslig kunskap i allmänhet och kompetens om tillämpningen av FPIC i en samisk kontext i synnerhet i det organisatoriska lärandet inom förvaltningen av prästlönetillgångarna (t. ex. i utformningen av förslagen i utredningens kapitel 6.5.5). Detta skulle kunna innefatta skriftliga riktlinjer för den praktiska tillämpningen av FPIC-principen, samt en rutin för att utvärdera och revidera dessa riktlinjer inom en viss specifik tid. Vi ser i vår forskning att sådana konkreta verktyg ofta efterfrågas av praktiker på handläggarnivå för att främja ändamålsenlig och effektiv implementering av regelverket.¹⁸ Vi noterar även att juridiska experter som FN:s urfolksrättsliga expertmekanism rekommenderar sådana riktlinjer.¹⁹

3.5. Kumulativa effekter av markanvändningen

Utredningen konstaterar att FPIC-principen innebär att en helhetsbedömning måste göras, inklusive att kumulativa effekter av annan markanvändning som påverkar renskötselns förutsättningar ska beaktas i bedömningen av om en påverkan är "direkt och betydande". I praktiken innebär detta att när den sammantagna effekten av markanvändningen har avsevärt negativa konsekvenser för renskötseln, oavsett hur ingripande just kyrkans planerade åtgärd är, ska kyrkan för att vara en ansvarstagande aktör avstå åtgärden. En sådan ansats skulle bidra till att begränsa de kumulativa effekterna av tidigare och andra markanvändningar för samebyarna, vilket forskningen tydligt visat utgör omfattande problem.²⁰ Som exempel kan nämnas en studie som estimerade att 85 procent av

¹⁷ Kløcker Larsen, R. & Raitio, K. 2019. Implementing the state duty to consult in land and resource decisions: Perspectives from Sami communities and Swedish state officials, *Arctic Review on Law and Politics* 10: 4–23, <https://doi.org/10.23865/arctic.v10.1323>; Kløcker Larsen, R., Raitio, K., Stinnerbom, M., Wik-Karlsson, J. 2017. Sami-State collaboration in the governance of cumulative effects assessment: a critical action research approach. *Environmental Impact Assessment Review* 64: 67-76, <http://dx.doi.org/10.1016/j.eiar.2017.03.003>.

¹⁸ Exempelvis Kløcker Larsen, R. & Raitio, K. 2019. Implementing the state duty to consult in land and resource decisions: Perspectives from Sami communities and Swedish state officials, *Arctic Review on Law and Politics* 10: 4–23, <https://doi.org/10.23865/arctic.v10.1323>.

¹⁹ EMRIP 2018, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/free-prior-and-informed-consent-report>.

²⁰ Horstkotte, T., Holand, Ø., Kumpula, J., Moen, J., 2022. Reindeer husbandry and global environmental change: pastoralism in Fennoscandia. Routledge, Abingdon; Moen, Jon, Forbes, Bruce, Löf, Annette, Horstkotte, Tim, 2022. Tipping points and regime shifts in reindeer husbandry: A systems approach., in: In Reindeer Husbandry and Global

markområden i norr är påverkad av åtminstone ett markintrång och 60 procent av flera, överlappande intrång.²¹

En annan slutsats av utredningens uppmärksammande av de kumulativa effekterna på markerna torde vara att de procentsatser som den anger, bland annat för naturnära skogsbruk och anpassning till rennäringens behov, enbart blir riktmärken och inte fasta mål. Mot bakgrund av de hot dessa kumulativa effekter utgör för renskötseln och därmed mänskliga rättigheter, enligt ovan, gör en tillämpning av FPIC-principen att anpassningen behöver bedömas i varje enskilt fall, utifrån de individuella samebyarnas behov och situation.²²

Landskapsplaneringen i Sverige saknar oftast mekanismer för att beakta kumulativa effekter och samordningen mellan markägare och olika markanvändare är bristfällig, för att inte säga icke-existerande. Denna situation skapar en mycket hög belastning på samebyarna.²³ Dessa måste hantera markintrång från olika exploatörer inom olika branscher vilket förutom den stora påverkan på markerna även leder till avsevärda

Environmental Change. Routledge, pp. 265–277; Stoessel, M., Moen, J., Lindborg, R., 2022. Mapping cumulative pressures on the grazing lands of northern Fennoscandia. *Scientific Reports* 12, 16044; Fohringer, C., Rosqvist, G., Inga, N., & Singh, N. J. (2021). Reindeer husbandry in peril?—How extractive industries exert multiple pressures on an Arctic pastoral ecosystem. *People and Nature*, 3, 872–886.

²¹ Stoessel, M., Moen, J., Lindborg, R., 2022. Mapping cumulative pressures on the grazing lands of northern Fennoscandia. *Scientific Reports* 12, 16044, <https://doi.org/10.1038/s41598-022-20095-w>.

²² Broderstad, Else Grete. "International law, state compliance and wind power." *Indigenous Peoples, Natural Resources and Governance* (2021): 16-38; Cambou, D., 2023. The significance of the Fosen decision for protecting the cultural rights of the Sámi Indigenous people in the green transition, in: *The Significance of Sámi Rights*. Routledge, pp. 52–71; Fjellheim, E.M., 2023. Wind Energy on Trial in Saepmie: Epistemic Controversies and Strategic Ignorance in Norway's Green Energy Transition. *Arctic Review* 14. <https://doi.org/10.23865/arctic.v14.5586>.

²³ Löf, A., Kløcker Larsen, R., & Fahlin, F. (2025). Can Conflict Be Planned Away? A Critical Assessment of Participatory Land Use Planning in Swedish Forest Governance. *Arctic Review on Law and Politics*, 16, 31–57. <https://doi.org/10.23865/arctic.v16.6298>; Österlin, C., Raitio, K., 2020. Fragmented landscapes and planscapes—The double pressure of increasing natural resource exploitation on Indigenous Sámi lands in northern Sweden. *Resources* 9, 104; Raitio, K., Allard, C., Lawrence, R., 2020. Mineral extraction in Swedish Sápmi: The regulatory gap between Sami rights and Sweden's mining permitting practices. *Land Use Policy* 99, 105001. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.105001>; Löf, A., Raitio, K., Forbes, B.C., Labba, K., Landauer, M., Risvoll, C., Sarkki, S., 2022. Unpacking reindeer husbandry governance in Sweden, Norway and Finland: A political discursive perspective, in: *Reindeer Husbandry and Global Environmental Change*. Routledge, Abingdon, pp. 150–172.

arbetsinsatser för samebyarna.²⁴ Kyrkan har här en möjlighet att bidra till att samordna sig med andra skogsägare liksom med exploatörer inom andra branscher för att minimera bördan som faller på samebyarna.

3.6. Avtalslösningar

Utredningen ger förslag om en möjlighet för kyrkan att sluta avtal med samiska organisationer utanför samebyarna för att även dessa ska kunna hämta slöjdämnen ur kyrkans skog. Inom forskningen är civilrättsliga avtal en internationellt välkänd mekanism för aktörer som önskar att ta ansvar för urfolksrättigheter och gå längre än nationell reglering.²⁵ Det finns här en möjlighet för kyrkan att se över möjligheten att använda avtalslösningar även med samebyar, vilket skulle kunna utredas vidare i dialog med berörda samebyar och Svenska Samernas Riksförbund. Exempelvis skulle avtal med samebyar på lokal nivå kunna vara en mekanism för genomförande av FPIC-principen genom anpassade åtgärder och samförståndslösningar för att främja ett renskötselanpassat skogsbruk.²⁶ Vägledning kan tas av internationell urfolksrätt och god praxis för avtalsförhandlingar i en urfolkskontext.²⁷ En avtalsmodell baserad på FPIC skulle med andra ord kunna vara en av flera mekanismer för att gynna ett mer jämlikt förhållande mellan kyrkan och samiska rättighetsbärare, i enlighet med ambitionerna i försoningsprocessen mellan Svenska kyrkan och det samiska folket.

3.7. Möjlighet till ersättning och jämlika villkor

Forskning har visat på stora brister i dagens samrådsförfarande i skogsförvaltningen, vilket utöver ojämlika maktförhållanden också beror på otillräckliga resurser för samebyarna att

²⁴ Österlin, C., Raitio, K., 2020. Fragmented landscapes and planscapes—The double pressure of increasing natural resource exploitation on Indigenous Sámi lands in northern Sweden. *Resources* 9, 104.

²⁵ O’Faircheallaigh, C. 2016. *Negotiations in the indigenous world. Aboriginal peoples and the extractive industry in Australia and Canada*. New York: Routledge.

²⁶ Eggers, J., Roos, U., Lind, T., Sandström, P., 2024. Adapted forest management to improve the potential for reindeer husbandry in Northern Sweden. *Ambio* 53, 46–62. <https://doi.org/10.1007/s13280-023-01903-7>; Horstkotte, T., Djupström, L., 2021. Rennäring och skogsnäring i Sverige: delad kunskap för delad markanvändning. *Future Forests Rapportserie* 2021.

²⁷ Kløcker Larsen, R., Staffansson, J., Omma, I. A., & O’Faircheallaigh, C. (2024). Negotiated Agreements and Sámi Reindeer Herding in Sweden: Evaluating Outcomes. *Society & Natural Resources*, 37(7), 981–999. <https://doi.org/10.1080/08941920.2024.2321874>.

effektivt delta i samråd och dialogprocesser.²⁸ Det är därför positivt att utredningen föreslår att samiska företrädare ges möjlighet till ersättning vid samråd. För en effektiv rättighetsbaserad dialog räcker det dock inte med ekonomisk ersättning för deltagande vid samråd, utan även andra resurser kan behöva tillgängliggöras.²⁹ Det kan till exempel röra sig om finansiering för olika former av kapacitetshöjning eller resursförstärkning, t. ex. för anställning av personal, egna utredningar och studier, eller annat förberedande arbete.³⁰ Det är den enskilda samebyn som bäst kan bedöma vilken form av resursförstärkning som behövs, och i vilken omfattning.

²⁸ Exempelvis: Löf, A., Kløcker Larsen, R., Fahlin, F., 2025. Can conflict be planned away? A critical assessment of participatory land use planning in Swedish forest governance. *Arctic Review on Law and Politics* 16, 31–57. <https://doi.org/10.23865/arctic.v16.6298>; Lindahl, K.B., Sténs, A., Sandström, C., Johansson, J., Lidskog, R., Ranius, T., Roberge, J.-M., 2017. The Swedish forestry model: More of everything? *Forest Policy and Economics* 77, 44–55. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2015.10.012>.

²⁹ Raitio, K., Löf, A., 2023. Rättighetsbaserad dialog – nödvändig del i en rättvis grön omställning. URL <https://www.slu.se/site/mistra-ec/blog-posts/rights-based-land-use-dialogues>.

³⁰ Kløcker Larsen, R. 2017. Impact assessment and indigenous self-determination: a scalar framework of participation options. *Impact Assessment and Project Appraisal* 36(3): 208-219, <http://dx.doi.org/10.1080/14615517.2017.1390874>.